

Over de taal van Holten

De taal van Holten: Sallands of Twents?

Hieronder is de streektaalkaart van Nederland uit de Bosatlas afgebeeld. Holten ligt daarop aan de rand van het donker oranje gebied. In dat grote gebied wordt een variant van het Nedersaksisch gesproken die Gelders-Overijssels wordt genoemd. In Overijssel noemen we dat meestal Sallands. Iets meer naar het oosten, in Rijssen en Markelo, wordt Twents-Graafschaps gesproken volgens Jo Daan, die deze kaart in 1968 tekende voor de *Atlas van Nederland*.

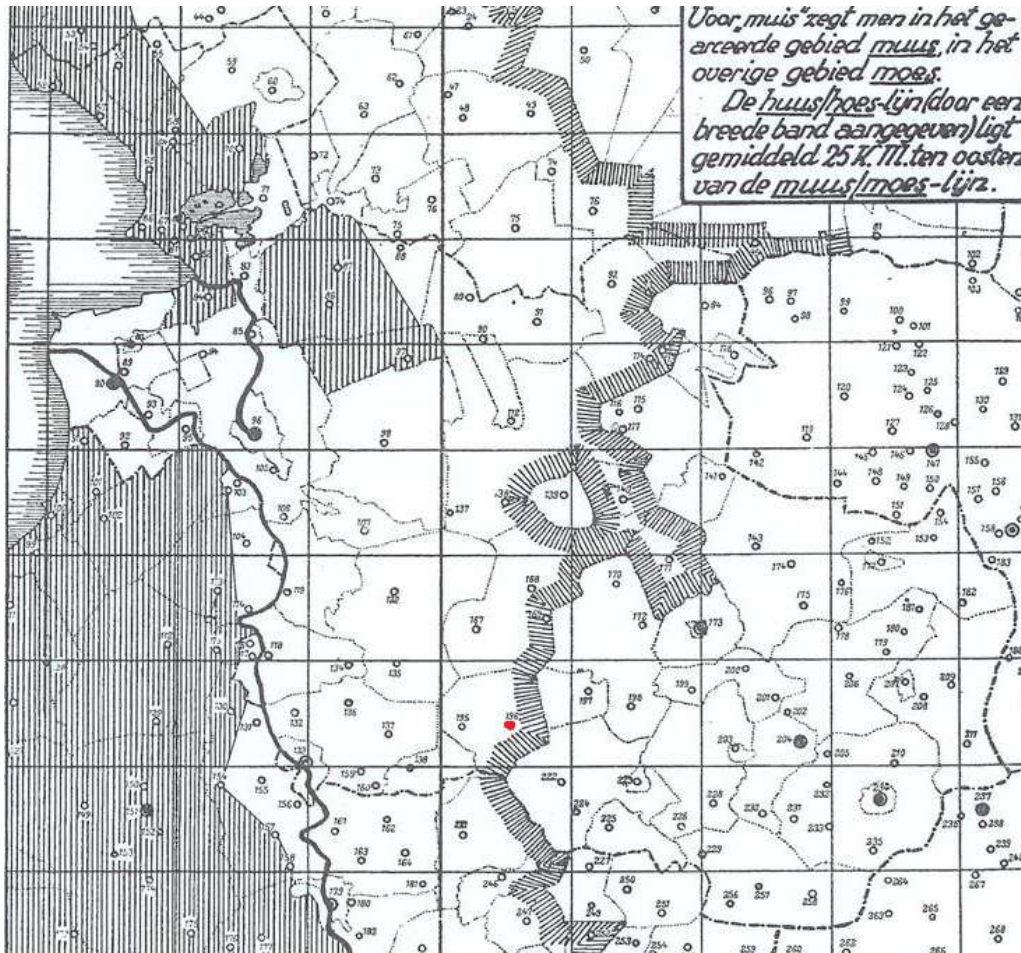

Naar: de streektaalkaart uit De Bosatlas van Nederland. Groningen 2007.

Jo Daan trok de grens tussen het Gelders-Overijssels (oranje) en het Twents-Graafschaps (rood) op basis van het verschil tussen *vuur* = Ned. vuur ten westen, en *veur* = Ned. vuur ten oosten. Zij baseerde zich hierbij op de grens die Bezoen in 1948 (in *Taal en volk van Twente*, p. 194 e.v.) heeft getrokken.

De informanten voor het *Woordenboek van Overijssel* gaven voor Holten zowel *vuur* als *veur* op: vaker *veur* dan *vuur*. Het Holtens doet zich daarmee meer Twents dan Sallands voor. Maar er is nog een ander criterium.

Vlakbij Holten ligt ook de *huus-hoes*-grens; deze loopt ongeveer van noord naar zuid dwars door de provincie (zie de kaart hieronder): *hoes* ten oosten (Twents), *huus* ten westen. Holten (de rode stip) ligt in het *huus*-gebied. Deze kaart is van prof. G.G. Kloeke, en al gepubliceerd in 1931, maar het verloop van de grens is nog altijd niet gewijzigd. In Holten wordt nog steeds alleen maar *huus* gezegd.

Huus-hoes/ muus-moes-kaart van G.G. Kloeke. Uit: Kloeke, G.G., 'De taal van Overijssel.' In: Engelen van der Veen, G.A.J. van, G.J. ter Kuile en R. Schuiling (red.), Overijssel. Deventer 1931, p. 840.

De verkleinwoorden in Holten

Holten ligt wat de verkleinwoordvorming betreft in een zuid-Overijssels gebied waar zowel verkleinwoorden op *-jen* als op *-ken* voorkomen, afhankelijk van de eraan voorafgaande medeklinker (zie onderstaande kaart van prof. G.G. Kloeke; de rode stip is Holten).

De verkleinwoorden hebben in Holten wel de eind-*n* verloren. Enkele voorbeelden uit het *Woordenboek van Overijssel*:

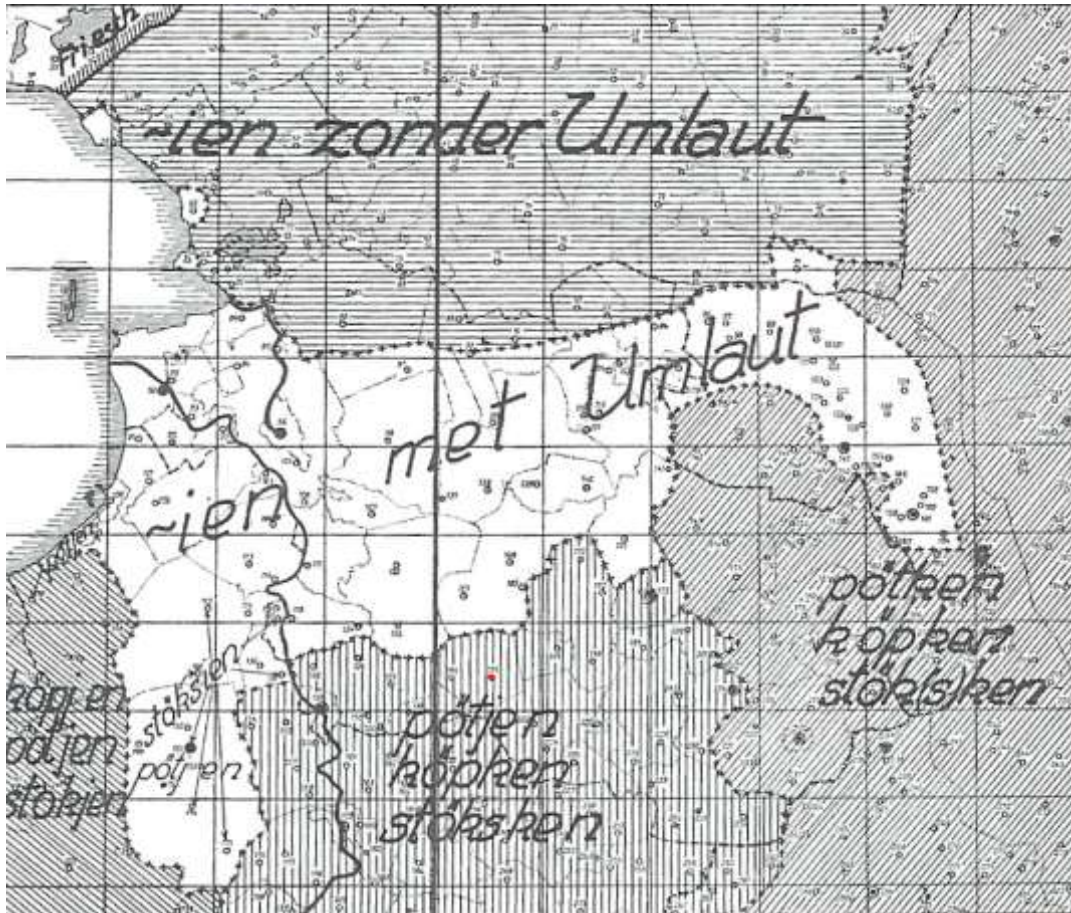
Op *-ke*:

<i>slaopmutske</i>	'slaopmutsje'
<i>stelleke</i>	'steeltje'
<i>liefke</i>	'lijfje'
<i>deukske</i>	'doekje'

Op -je:

zeudje 'zaadje'
steentje 'steentje'
kasje 'kastje'

“De verkleinwoorden”. Uit: Kloeke, G.G., ‘De taal van Overijssel.’ In: Engelen van der Veen, G.A.J. van, G.J. ter Kuile en R. Schuiling (red.), Overijssel. Deventer 1931, p. 825.

N.B. Het gebied met de verkleinwoordvormen op -je en -ke strekt zich in het westen uit tot over de IJssel, dus ver buiten Twente.

Het schuin gearceerde gebied op de kaart, waar uitsluitend -ke(n) als verkleinwoorduitgang voorkomt, is het “echte” Twentse gebied.

Twents of Sallands? Grensgeval!

Het is nog steeds niet duidelijk of de taal van Holten nu als Sallands of als Twents aangeduid moet worden. Laten we het erop houden dat het een grensgeval is. In Holten komen immers zowel *veur* als *vuur* voor in de betekenis van ‘vuur’. Anderzijds: Holten heeft het Sallandse *huus* voor ‘huis’ en niet *hoes*.

Daarnaast komen enkele onmiskenbaar Twentse woorden als *bokse* (= broek) en *haenig* (= langzaam) hier wel voor, maar andere: *onmeunig* (= geweldig), *aait* (= altijd) en *tuk* (= zak) weer niet.

Uit de woordenschat van 't Holtens

Wat denkt u dat de volgende woorden en zinnestjes betekenen:
(de oplossing vindt u aan het eind, na *Verder lezen/studeren*)

1. *A-j oe ummedreit ku-j zeen wie d'r achter oe steet.*
2. *'t Wödt mi'j greun en gel vuur de ogen.*
3. *Mo wol thee ingeten ma 'n pot was leug.*
4. *'t Guddert mi'j aover de rugge.*
5. *Hij hef schone van hazenleer.*

Verder lezen/studeren

De zinnen en voorbeeldwoorden die in dit stukje gegeven zijn, zijn afkomstig uit het *Woordenboek van Overijssel*, waarin dus behoorlijk wat taalmateriaal uit Holten te vinden is. Daarnaast kan men zich oriënteren in meer algemene werken, waaronder:

Taal en volk van Twente, van H.L. Bezoen (Assen 1948);

Kloeke, G.G., 'De taal van Overijssel.' In: Engelen van der Veen, G.A.J. van, G.J. ter Kuile en R. Schuiling (red.), *Overijssel*. Deventer 1931;

Bloemhoff, H., J. van der Kooi, H. Niebaum en S. Reker (red.), *Handboek Nedersaksische taal- en letterkunde*. Assen 2008, speciaal p. 65 vv. en 240 vv.

Het boek van Bezoen en het artikel van Kloeke zijn op deze site in de kennisbank te vinden.

Oplossingen:

1. Als je je omdraait, kun je zien wie er achter je staat.
2. Het wordt mij groen en geel voor de ogen.
3. Moeder wilde thee inschenken maar de pot was leeg.
4. De rillingen lopen mij over de rug.
5. Hij kan hard lopen.